

Af Mogens Norn

Hejrens øjne og psyke

Kolonien i Frederiksberg Have

Ved den skønne svenske sø Vidöstern i Småland råbte en Toftaholm-besøgende pludselig begejstret. "Se hägren!" – Det blev min inspiration til mange års iagttagelser af fiskehejren, the heron, ardea cinera. Hejrekolonien i Frederikssund ved Isefjord er som de fleste andre danske kolonier. Fuglene flygter, når man nærmer sig. Flugtafstanden svarede til synsstyrke mindst 0,5

Foto: PNB

Hejrens øjne kan praktisk talt ikke bevæges i orbita. Den drejer hovedet på den lange hals, når den ændrer blikretning. Hvis den ser på dig, føres hovedet, så fovea centralis anvendes. Den bruger venstre øje, hvis du står til venstre. Næbbet vender til siden. Hvis du går, drejes hovedet, så øjet stadig vender direkte mod dig. Går du 180 grader foran hejren, bevæges hovedet 180 grader. Hvis den vender nakken mod dig, er du uden for de to øjnes synsfelt, og du kan snige dig uset nærmere. Energiske løbere kan passere hejren på en halv meters afstand. Hvis jeg kommer på stien, suser den væk. Den ved, jeg er nysgerrig.

Ved nærsyn (fodring inden for et par meter) bruger hejren binoculært syn: Der findes en ekstra "fovea" temporalt, og de to øjne kan samarbejde, fordi der er en svag næb-fure, jf. Goliath hejren (Duke-Elder 1958). Den kan med det sylspidse næb ramme et fødeemne med tredimensionalt syn. Ved kast med føde bruger den binoculært syn, så den hurtigt kan snuppe maden med næbbet, inden de konkurrerende måger. Ved skinfodring foretages samme manøvre tålmodigt.

Hejrens iris er gul, dens blik er stift, stirrende, tilsyneladende uvenligt rettet mod dig. Blinkning er påfaldende sjælden, kun to til tre gange pr. minut (2, 4 gange, 30 individer (Norn 2001)). Alment va-

rierer blinkfrekvensen hos dyr fra kun ét blink i løbet af otte minutter til 42 blink pr. minut, stigende fra de lavere dyr (amfibier) til de højest udviklede (pattedyr og fugle (Norn & Flagstad 2012)).

Fodring med hånd er farlig. Hejren er sky, men efterhånden lykkes det at lokke den til at snappe et stykke pølse, holdt mellem to fingre. Spidsen af næbbet kan dog sigte en lille smule forkert, så man får sår på hånden. Brug handsker. Eller bedre: Kast til hver enkelt, hurtigt kommer de og stiller sig i en cirkel om dig.

Kolonien i Frederiksberg Have

Frederiksberg Have er et dejligt natur-åndehul midt i storbyen, grænsende lige op til Zoologisk Have, der ligger højt op ad Frederiksberg Slot.

Slottet på bakketoppen er bygget af kong Frederik IV 1699-1703 (Bramsen 1991) med omgivende have. Kong Frederik VI indrettede en romantisk have med kanaler skabt af slotsgartner Petersen og 25 hollandske digegravere omkring år 1800. Her opstod flere øer, omgivet af kanaler: En lille ø under slotsbakken med vandfald, hvis vand kom fra en skjult hestedrevet mølle og to større: Kineserøen med pavillon i midten af haven og Andebakkeøen ved den nordlige udgang til byen.

Hejrekolonien i Frederiksberg Have blev faktisk dannet af hejrer, der undslap fra buret i Zoologisk Have og slog sig ned på den nærmeste, mindste ø.

Fra 1970'erne har hejrerne selv flyttet kolonien til Andebakkeøen, hvor der ifølge Dansk Ornitologisk Forening findes ca. 60 reder. Det er den største koloni i Storkøbenhavn. Hejrerne har også bygget nogle flere reder på den anden side af kanalen på et ret fredeligt område vest for øen.

Foto: PNB

Min statistik

Fra 2001 har jeg opgjort, hvor mange hejrer, jeg har truffet ved at gå gennem det meste af haven. I perioden 2001-2006 inkl. fandt jeg gennemsnitlig 14,7 hejrer pr. tur (3067/ 209) øget til 21,6 (7900/366) i resten af perioden. Der er dog mange fejlkilder (støj, klima, årstid). Fodring betyder næppe noget (16,4; nemlig 2764/169 mod 1294/79) i perioder med og uden fodring. Der er stigning fra november/december til maksimum i foråret, fald fra april til minimum i juli/august. Sidstnævnte svarer til hejrens træk sydpå, navnlig ungfuglene forlader Danmark.

I kolonien ses redeboere og afløsere, der ofte er opmarcherede i en passiv række på græsplænen. Antallet stiger dramatisk i kolonien med maksimum i april (31,9 pr. tur), mens de andre lokaliteter stort set holder sig under fire pr. tur i alle årets 12 måneder.

Hejrens psyke

Hejren er egoistisk, men også social.

Egoismen viser sig ved kampen for føden. Hvis to hejrer står tæt ved hinanden ved kanalen og spejder efter fisk, farer den stærkeste over den anden med truende sabel, det skarpe næb. Den anden flygter over på den modsatte bred. Alle konkurrenter jages væk (måger). Omvendt er set en krage trække i hejrens hale for at stjæle dens fangst. Hejrerne står ofte på række langs kanalen i passende afstand fra hinanden.

Omvendt er hejren en omsorgsfuld redebygger: Parret holder sammen, skiftes til rugning af æggene og holder vagt over unger, der har forladt reden.

Redebygning

Ser jeg allerede fra januar trods storm i frost og sne. I februar 2005 så jeg to bygge på samme rede: Den ene på en gren uden for reden rækker materiale til den anden, som står i selve reden. Den første februar 2001 er mindst otte reder besat trods ti centimeter snelag på jorden. – Den

19. juli 2014 ser jeg to i en rede. Jeg skygger med højre hånd. Replik fra stien: "Stenopæisk hul!" Det var en oftalmolog; en ven og vidne.

Sidst i juli er de sidste unger så store, at de står i fiskestilling ved kanalen. Jeg har set dens forælder højt i træet på den anden kanalbred vogte sin unge. Senere er den på plænen og jager store måger væk fra ungen. Den voksne hejre skærmer ungen, også mod mig. – På denne tid trækker nogle af dem den lange vej sydpå.

Hejrevenner

Der findes to til tre mennesker, der ofrer deres liv for hejrerne i Frederiksberg Have. De fodrer, de snakker med hejrerne, hygger sig sammen med fuglene, der måske sidder på bordet lige ved siden af dem. Hejrerne har utrolig tillid, men kun til disse særlige mennesker efter et langt samvær.

Zoologisk Have

Man kunne måske tro, at Frederiksberg-hejrerne oprindeligt var tamme, da de var indhegnet i Zoo før 1970.

Hejre på hovedet af statuen af Frederik den VI ved indgangen til Frederiks Have på Frederiksberg Runddel. Foto: PNB.

Men det er jo mange hejregenerationer siden (ynglealder to år, levetid ni år), så nu er de vilde fugle.

Det er bemærkelsesværdigt, at de undslupne hejrer fra Zoo først dannede en koloni nær Zoo i Frederiksberg Have, for derefter at søge en større ø til kolonien. Nogle kunne jo have valgt den lige så store Kineserø. Men hejren er social, den ønsker kun at stifte én koloni af sikkerhedsmæssige grunde. Valget faldt på Andebakkeøen. Hejren er fortsat et vildt dyr, men den samarbejder socialt, i familien og med særligt interesserede, omsorgsfulde mennesker. Den er psykisk egoist over for konkurrenter.

Konklusion: Hejren har forholdsvis gode øjne. Hvis hund, kat og hest har psyke (sjæl), så har hejren det også!

Litteratur: www.oftalmolog.com ■

Det kinesiske hus i Frederiksber Have. Foto: PNB.

Litteratur.

- Bramsen, B. et al. (1991) Frederiksberg, før, nu – og aldrig. P. 206-227.
- Carlsen, F (2000) Zoo Nyt nr. 4:14.
- Duke-Elder, Stewart (1958) System of Ophthalmology.: I: The eye in evolution: --- p.675, 684, 695, 702, Kimpton, London.
- Engelund, Heidi (2012) Hejrens bedste ven. Frederiksberg Bladet 13: 11.
- Norn, M (1993) Visus og flugtafstand hos hejrer ved Frederikssund. Optikeren 23-25.
- Norn, M (2001) Fiskehejrerne i Frederiksberg Have. Naturens Verden 8-9:2-11.
- Norn M. & Flagstad, A (2012) Blinkfrekvens hos dyr. Oftalmolog 32:24-26.
- Norn M (2014) Øjenlægens øjensygdom. Oftalmolog 34 nr. 2: 8-11.
- Paulli, Michala: Hejremanden (2013) Ugebladet Hjemmet 49: 140-41.